

Pravidla EK PF JU pro žadatele

Jak připravit výzkum k etickému posouzení

Vydává EK PF JU po schválení proděkanem pověřeným agendou vědy a výzkumu · Platná od 1. 11. 2026

K čemu dokument slouží. Shrnuje praktická pravidla pro žadatele. V případě rozporu mají přednost právní předpisy, předpisy JU a opatření děkana o etice výzkumu a EK PF JU. **Praktické informace:** žádosti a dotazy přijímá Oddělení vědy PF JU na adrese etickakomise@pf.jcu.cz; aktuální lhůty, výši poplatku stanovenou předpisy JU, kritéria pro jeho prominutí a platební údaje najdete na webu EK PF JU (www.pf.jcu.cz/cz/veda-a-vyzkum/eticka-komise). Tam jsou i formuláře (krátká a úplná žádost), vzory informovaných souhlasů A–G, vzor vyjádření vedoucího práce a návod „10 nejčastějších chyb“. Stanovisko příslušné fakultní etické komise má v rámci JU celouniverzitní platnost.

1. Musím požádat EK?

Požádejte EK ještě předtím, než začnete nabírat účastníky, sbírat data, provádět intervenci nebo získáte přístup k identifikovatelným výzkumným datům, pokud platí některá z následujících situací:

Situace	Co udělat
PF JU projekt oficiálně podává nebo v něm vystupuje jako řešitel, příjemce či partner podpory – a výzkum zahrnuje lidi nebo identifikovatelné údaje o nich	Požádejte EK před zahájením výzkumu.
Výzkum s lidskými účastníky nebo identifikovatelnými údaji je součástí disertační práce	Požádejte EK před zahájením výzkumu – vždy, bez ohledu na financování. Doktorand podává žádost jako samostatný řešitel; vyjádření školitele se nepřikládá.
Jste zaměstnanec PF JU nebo doktorand studijního programu uskutečňovaného PF JU a provádíte výzkum s dětmi nebo jinými zvláště zranitelnými osobami	Požádejte EK před zahájením výzkumu. U zaměstnance jde o výzkum prováděný v rámci jeho činnosti pro PF JU – typicky když vůči škole, rodičům nebo účastníkům vystupujete jako pracovník PF JU. U doktoranda platí povinnost i pro takový výzkum mimo vlastní disertaci.
Bakalářská nebo magisterská kvalifikační práce	Ne automaticky – jen výjimečně. Podle R 253 provádí předběžné posouzení při schvalování zadání vedoucí katedry. Rozhodne-li o postoupení, student podá žádost s vyjádřením vedoucího práce; nepostoupí-li práci, vedoucí katedry zašle předsedovi zvolené EK stručné vysvětlující stanovisko. Žádost podejte také tehdy, požádá-li o to vedoucí práce nebo ji vyžaduje vydavatel, partner či jiná oprávněná instituce. O posouzení můžete požádat i dobrovolně.
Jste zaměstnanec PF JU, ale výzkum provádíte výlučně pro jinou organizaci	Samotný pracovní poměr na PF JU povinnost nezakládá. Posouzení PF JU může být potřebné jen z jiného důvodu.
Jiný výzkum zaměstnance (bez dětí a zranitelných osob, bez podpory za PF JU)	Dobrovolné. Požádejte, pokud to vyžaduje vydavatel nebo partner – a nejlépe před sběrem dat.

Důležité. EK nemůže již provedený výzkum zpětně schválit. U dříve uskutečněného výzkumu může vydat pouze vyjádření k jeho etickým aspektům a k plánovanému dalšímu využití dat. Pokud očekáváte, že vydavatel bude požadovat etické schválení, žádejte před sběrem dat.

Posouzení EK je u bakalářských a diplomových prací výjimkou, ne pravidlem. Odpovědnost za etickou kvalitu

práce nese především student, který výzkum navrhuje a provádí, a v rozsahu své role vedoucí práce, který ho vede; pracoviště tuto odpovědnost zastřešuje předběžným posouzením při schvalování zadání. Posouzení není automaticky povinné; potřebu určuje vedoucí katedry při schvalování zadání. O posouzení lze požádat také dobrovolně – typicky u citlivého tématu, dětí nebo jinak zranitelných účastníků či zdravotních údajů, anebo když ho vyžaduje vydavatel, partner či projekt PF JU.

Vyjádření vedoucího práce. Žádost studenta bakalářského nebo magisterského studijního programu musí obsahovat vyjádření vedoucího práce na samostatném vzoru; doktorand vyjádření školitele nepřikládá. Vedoucí v něm potvrzuje, že projekt a přílohy zná a souhlasí s postupem; stručně uvede důvod žádosti nebo otázku pro EK; a v rozsahu své role přebírá spoluodpovědnost za dodržení podmínek stanoviska.

Nejste si jistí, zda se na váš projekt povinnost vztahuje? Obraťte se před zahájením výzkumu na Oddělení vědy PF JU (etickakomise@pf.jcu.cz).

2. Co má být v žádosti jasné

- **Kdo za projekt odpovídá.** V každé žádosti je jedna osoba uvedena jako hlavní řešitel / žadatel. Sdílí-li jeden výzkum více studentů (společný sběr dat pro několik prací), podává se jedna žádost; hlavním řešitelem je vedoucí práce nebo jeden ze studentů, ostatní jsou uvedeni jako členové týmu a každý ve své práci odkazuje na totéž stanovisko.
- Kdo se výzkumu účastní, jak budou účastníci osloveni a co přesně budou dělat.
- Jaká jsou možná rizika nebo nepohodlí a jak je snížíte.
- Jak budou účastníci informováni a jak získáte jejich souhlas.
- Jaká data vzniknou, kdo k nim bude mít přístup, kde budou uložena, jak dlouho je uchováte a co se s nimi nakonec stane.
- **Žádost, datová mapa a informace/souhlasy pro účastníky musí říkat totéž.**

3. Informace pro účastníky a souhlas

Účastník má předem srozumitelně vědět, proč se výzkum dělá, co bude dělat a jak dlouho, jaká jsou relevantní rizika, že účast je dobrovolná, jak může odstoupit a do kdy lze požádat o odstranění jeho dat, co se bude dít s jeho daty a na koho se může obrátit.

Souhlas se běžně získává podpisem nebo aktivním on-line/elektronickým potvrzením. Ústní souhlas používejte jen tehdy, když písemný nebo on-line souhlas není přiměřeně možný či vhodný; v žádosti vysvětlíte proč a jak souhlas zaznamenáte.

Klamání a záměrně neúplné informování. Některé výzkumné plány (typicky experimentální) vyžadují, aby účastník předem neznal úplný účel výzkumu, nebo pracují s klamáním. Takový postup je přípustný jen výjimečně: musí být pro výzkumnou otázku nezbytný a nenahraditelný postupem bez klamání, riziko újmy musí být nízké a účastníkovi se nesmí zamlčet nic, co by mohlo rozumně ovlivnit jeho rozhodnutí o účasti (např. bolest nebo výrazná emoční zátěž). Postup musí být posouzen předem: předkládá-li se projekt EK, použijte úplnou žádost a nezbytnost klamání v ní zdůvodněte; u bakalářské či diplomové práce ho student předem probere s vedoucím práce a postup zůstává součástí předběžného posouzení vedoucím katedry při schvalování zadání; o posouzení EK lze požádat i dobrovolně. Vždy popište následné vysvětlení (debriefing): kdy a jak se účastník dozví skutečný účel, jak může klást otázky a zda může po vysvětlení odmítnout další použití svých dat, je-li to technicky možné.

I při anonymním výzkumu je podepsaný souhlas identifikovatelný dokument. Uvedte ho proto v datové mapě, uchovávejte odděleně od výzkumných dat a napište, kdo za něj odpovídá. Jméno a podpis na souhlasu jsou osobní údaje; vzory A a C1 proto obsahují krátkou informaci o jejich zpracování, kterou ve svém souhlasu ponechte.

Používejte vzory EK PF JU: A – anonymní výzkum bez osobních údajů (dospělí); B – výzkum s osobními údaji, nahrávkami nebo kódem; C1 – zákonný zástupce, C2 – mladší dítě, C3 – starší dítě a dospívající; D – on-line souhlasová obrazovka; E – ústní souhlas (skript a záznam); F – informace pro rodiče u plánované aktivity v běžné výuce; G – doplněk pro fyzickou nebo zdravotní zátěž. Vzory lze upravit, obsah musí zůstat úplný; jedno vyhotovení podepsaného souhlasu zůstává účastníkovi. Pokud zpracováváte osobní nebo citlivé údaje,

postupujte podle aktuálních pravidel JU; při pochybnostech konzultujte pověřence JU pro ochranu osobních údajů.

4. Děti a zvláště zranitelné osoby

Kdo je zvláště zranitelný. Člověk, u něhož může být obtížnější svobodně se rozhodnout o účasti nebo u něhož může mít účast větší důsledky. Typicky jde o některé klinické populace, osoby s omezenou schopností porozumět výzkumu nebo osoby závislé na výzkumníkovi (klienti, pacienti). Vlastní studenti sem patří zejména tehdy, když výzkum jde nad rámec běžné výuky a výzkumník je současně hodnotí, je jejich školitelem či vedoucím práce nebo k nim má jiný reálný vztah moci či závislosti. Samotné postavení studenta zranitelnost automaticky neznamená.

U osob mladších 18 let se vyžaduje aktivní souhlas zákonného zástupce – podpis, aktivní elektronické potvrzení nebo výslovná kladná odpověď škole. Mlčení nebo možnost účast pouze odmítnout (opt-out) není aktivní souhlas. Případnou výjimku musí výslovně připustit EK na základě odůvodnění v žádosti.

Dítě zároveň informujte způsobem přiměřeným jeho věku a možnostem a požádejte o jeho vlastní souhlas (vzor C). Pokud dítě nesouhlasí nebo chce skončit, respektujte to i tehdy, když zákonný zástupce souhlasil.

4.1 Plánovaná aktivita v běžné výuce

Někdy data vznikají pro výzkum, ale jednoduchou aktivitu zadává učitel jako součást běžné výuky. V takovém případě může EK ve stanovisku výslovně připustit, že rodiče budou o výzkumném využití pouze informováni, bez individuálního souhlasu – vždy však jen předem a jen tehdy, jsou-li splněny všechny následující podmínky současně:

- aktivitu zadává učitel v rámci své běžné výuky a zátěž nepřesahuje to, co je v této výuce obvyklé;
- výzkumný tým dostane pouze nevratně anonymizovaná data a nemá identifikační klíč;
- výsledky nemají pro konkrétního žáka žádné individuální důsledky, například pro hodnocení, přijetí nebo sankci;
- rodiče jsou o výzkumném využití vhodně informováni, zpravidla prostřednictvím školy (vzor F), a žáci dostanou krátké věkově přiměřené sdělení.

Splňuje-li projekt všechny čtyři podmínky a na ostatní vstupní otázky krátké žádosti odpovídáte NE, můžete ho podat **krátkou žádostí** (část 1a). Režim bez individuálního souhlasu rodičů lze použít jen tehdy, pokud jej EK ve stanovisku k vašemu projektu předem výslovně připustí – i u bakalářské nebo diplomové práce (žádost se podává s vyjádřením vedoucího práce) a i tehdy, když by jinak posouzení EK povinné nebylo. Samotné zadání aktivity učitelem a anonymizace dat nestačí; bez takového stanoviska je třeba aktivní souhlas rodičů. Pokud výzkum přidává rozhovor, nahrávání, individuální testování, intervenci nebo jiný postup nad rámec běžné výuky, tento režim se nepoužije a je třeba úplná žádost se souhlasem rodičů.

5. Data: popište je jednoduše a konkrétně

- **Anonymní data:** výzkumný tým nemá realistickou možnost zjistit, komu patří.
- **Kódovaná / pseudonymizovaná data:** existuje klíč nebo jiná cesta zpět ke konkrétní osobě; proto nejsou anonymní.
- **Identifikovatelná data:** obsahují jméno, kontakt, obraz, hlas nebo jiný údaj umožňující určit konkrétní osobu.

Každý identifikátor musí mít důvod. Nesbírejte jméno, přesné datum narození, adresu nebo jiné identifikátory „pro jistotu“. Chcete-li pracovat s daty žáků, požádejte učitele nebo školu o nevratnou anonymizaci před předáním – výzkumný tým pak nepracuje s identifikovatelnými daty.

V datové mapě u každého typu dat uveďte: co vzniká, kdo k tomu má přístup, kde je to uloženo, do kdy to uchováte a co se s tím potom stane. Nahrávku hlasu, video nebo fotografie identifikovatelného účastníka vždy zvlášť zdůvodněte. Identifikovatelná nebo citlivá data neposílejte do externích cloudových či AI služeb v rozporu s pravidly JU.

Uchování podepsaných souhlasů. Podepsané a jiné identifikovatelné souhlasové dokumenty se uchovávají 2

roky po ukončení projektu, nejméně však po dobu, po kterou výzkumný tým uchovává pseudonymizovaná nebo identifikovatelná data účastníků. U výzkumu, jehož výzkumná data jsou anonymní od vzniku, je doba uchování souhlasů vždy 2 roky po ukončení projektu. Ukončením projektu je konec období realizace uvedeného v posouzené žádosti; u grantů konec projektu podle poskytovatele. Po celou tuto dobu jsou souhlasy důvěrné, přístup mají jen oprávněné osoby a ukládají se odděleně od výzkumných dat a identifikačních klíčů: papírově v uzamčeném prostoru, digitálně v přístupově řízeném institucionálním úložišti JU. Po uplynutí této doby se papírové souhlasy bezpečně a nevratně skartují a digitální kopie bezpečně odstraní. Chcete-li souhlasy uchovávat ještě déle, uveďte důvod v žádosti.

6. Už existující data a již provedený výzkum

Už existující data můžete použít i pro nový výzkumný účel, ale není to automatické. V žádosti vysvětlíte, odkud data pocházejí, proč původně vznikla, co lidé o jejich použití věděli a jak je chcete použít nyní.

Pokud je to možné, nechte data nevratně anonymizovat ještě před předáním výzkumnému týmu; výzkumník pak nesmí mít klíč ani jinou reálnou cestu zpět ke konkrétní osobě. Potřebujete-li pseudonymizovaná nebo identifikovatelná data, vysvětlíte, proč anonymní data nestačí, kdo k nim bude mít přístup a jak budou zabezpečena. Zvláštní pozornost vyžadují data z přijímacího řízení, hodnocení, zápočtů, zkoušek, diagnostiky nebo jiné činnosti, která může mít přímý dopad na člověka.

U textů, volných odpovědí, zdravotních údajů a dat o dětech nebo jiných zranitelných osobách posuďte také riziko, že bude člověk rozpoznatelný i bez jména. Podle povahy dat může být nutné nové informování nebo jiné právní a etické odůvodnění.

Pokud dostanete pouze nevratně anonymizovaný soubor a s původními osobami už nijak nepracujete, nejde o nový výzkum těchto osob. Etické posouzení může být potřebné z jiného důvodu (například proto, že ho vyžaduje vydavatel, poskytovatel podpory nebo partnerská instituce), ale ne jen proto, že původní data vznikla u dětí.

Pokud už výzkum nebo sběr dat proběhl, v žádosti jasně oddělte, co je minulost a co se teprve plánuje. EK může vydat vyjádření k etickým aspektům již provedeného výzkumu a k dalšímu využití dat, ale nemůže výzkumu zpětně dát etické schválení.

7. Vyšší riziko a změny projektu

U fyzické či zdravotní zátěže, podávání látek nebo jiného významnějšího zdravotního rizika popište konkrétní protokol, vstupní screening, kontraindikace, objektivní podmínky ukončení, odborný dohled a první pomoc. Formulace „do subjektivního vyčerpání“ bez předem stanovených hranic nestačí. U studií s významnější fyzickou nebo zdravotní zátěží se zpravidla vyžaduje externí odborné stanovisko; je-li vyžadováno, musí být předloženo před hlasováním. Jakákoli forma práce s lidským biologickým materiálem spadá podle R 253 do tematické působnosti EK PŘF JU.

U citlivých témat popište také psychickou zátěž a co uděláte, projeví-li účastník distres (kdo zasáhne, na koho ho odkážete). Oddělte účast ve výzkumu od poskytované péče nebo výuky: odstoupení nesmí ovlivnit terapii, hodnocení ani služby.

Podstatnou změnu projektu před jejím uskutečněním předložte EK jako upravenou žádost. Uveďte původní evidenční číslo a stručně popište, co se oproti poslední posouzené verzi mění. Typicky jde o novou skupinu účastníků, vyšší zátěž, nový typ citlivých údajů, nový způsob sdílení dat, nový zásah nebo prodloužení období realizace. U projektů delších než pět let EK doporučuje po pěti letech zaslat stručné potvrzení, že se projekt realizuje beze změn.

8. Co se stane po odeslání

1. Oddělení vědy zkontroluje formální úplnost žádosti a příloh. Neúplnou žádost může po dohodě s předsedou vrátit bez věcného projednání – není to zamítnutí.
2. Předseda EK určí dva zpravodaje, kteří žádost věcně posoudí.
3. Je-li třeba něco doplnit, dostanete jeden konsolidovaný seznam připomínek a lhůtu k jejich zapracování (aktuální lhůty jsou na webu EK).

4. Po vypořádání připomínek EK rozhodne o návrhu zpravodajů.
5. Výsledkem může být souhlas, nesouhlas nebo – u již provedeného výzkumu – vyjádření k jeho etickým aspektům. Zbývá-li jen drobnost (např. jedna věta v souhlasu), komise projekt schválí s tím, že ji doplníte; po zaslání opravy dostanete běžné souhlasné stanovisko bez nového kola.
6. EK může také sdělit, že posouzení není potřebné nebo že věc nespadá do její působnosti.
7. Pokud ve stanovené lhůtě nedoplníte požadované podklady, může být posuzování ukončeno. Tím není dotčeno vaše právo podat žádost znovu.

Kdy můžete začít. U výzkumu předloženého EK předem zahajte nábor účastníků, sběr dat nebo jiný eticky relevantní postup až po vydání souhlasného stanoviska. To neplatí, sdělí-li EK, že posouzení není potřebné nebo věc nespadá do její působnosti. Žádáte-li o vyjádření k již provedenému výzkumu, týká se tato podmínka jen kroků, které teprve plánujete. Podstatnou změnu již schváleného projektu uskutečnete až po souhlasném stanovisku k upravené žádosti (kap. 7).

Orientační lhůty a případný omezený letní provoz najdete na webu EK PF JU.

9. Před odesláním žádosti

- ☐ Žádost má jednoho hlavního řešitele.
- ☐ Všechny skupiny účastníků a všechny fáze výzkumu jsou popsány a pro každou existuje informace/souhlas.
- ☐ Informace/souhlasy odpovídají žádosti a datové mapě (údaje, doby, přístup, nahrávky).
- ☐ Datová mapa obsahuje i podepsané souhlasy, AV záznamy a identifikační klíče, pokud vznikají.
- ☐ U dětí je jasný aktivní souhlas zákonného zástupce i souhlas dítěte, nebo režim běžné výuky podle kap. 4.1 s informací pro rodiče a sdělením pro žáky; u už existujících dat je jasný jejich původ, anonymizace a podmínky dalšího použití.
- ☐ Podává-li žádost student Bc./Mgr. programu, je přiloženo vyjádření vedoucího práce na vzoru.
- ☐ U vyšší zátěže jsou uvedena stop-kritéria, dohled a první pomoc; je-li vyžadováno externí stanovisko, je přiloženo před hlasováním; přiložen je doplněk informace pro účastníka (vzor G).
- ☐ Používáte-li klamání nebo záměrně neúplné informování, je v žádosti zdůvodněno a je popsáno následné vysvětlení (debriefing).
- ☐ U prospektivní žádosti sběr dat ještě nezačal; u již provedeného výzkumu jsou minulé a plánovaná část jasně odděleny.
- ☐ Dokument je čistý – bez komentářů a sledovaných změn.
- ☐ Účastník ví, do kdy může požádat o odstranění svých dat; po nevratné anonymizaci už to nelze.